کوردو تێوەگلان بە جەنگی عێراق ئێرانەوە-1-...عەلی مەحموود محەمەد

بەشی یەکەم...

بەهۆی جەنگی ئێران – عێراقەوە دەرفەت رەخسا بۆ حکومەتی عێراقی پەلاماری دەندانەی کوردستان بدات, بە بەهانەی تێوەگلانی بە جەنگەوەی پارتی, یەکێتی, حسك, بزووتنەوەی ئیسلامی, حیزبوڵڵا بەهەردوو باڵەکەیەوە, بە هێنانی پاسدار بۆ ناوەوەی باشووری کوردستان, لە ئێرانیش جەنگەکە رێگای بۆ سەرکوتی گەلانی ئێران و ئۆپۆزسیۆن خۆشتر کرد.
ئەم هێزانە جەنگەکەیان بە نیعمەت دەزانی و دروشمیان گەرمکردن و درێژەدان بە جەنگ بوو, نەبووە هێزێکی سیاسی پشتیوانی لە جەنگ بکات کە روباری خوێنی لە بەر دەڕۆیی, لە ئەمان نزاو تکایان درێژەدان بە جەنگ و هەڵسانی لافاوی خوێن بوو.
هەموو جەنگێکیش ئەنجامەکەی کۆتاییە, کە جەنگی ئێران-عێراق کۆتایی هات, بەهۆی تێوەگلانیان بە جەنگەکەوە, کوردستانێکی ویچرانکراوو تەعریبکراو, گەلێکی قڕکراوو زیندانیکراو لە ئۆردوگاکان, بزووتنەوەیەکی چەکداری هەرەسهاتوو مایەوە.

فەجری دوو راهێنان بۆ جینۆسایدی کورد

ئۆپەراسیۆنی فەجری دوو واتا ئۆپەراسیۆنی حاجی ئۆمەران بووە سەرمەشقی جەنگە هاوبەشەکان, رۆڵی راهێنان و ئەزموونی گێڕا بۆ ئەو جۆرە تەرزە لە چاوساغی و جەنگی هاوبەش, چ بە شەڕی هاوبەشی ئەم لایەنانە لە گەڵ ئێران, وە کاردانەوەی عێراق لە هەمبەر جەنگە هاوبەشەکان و دەست نەپاراستن لە خەڵك لە بەرامبەری, کە بە دوایدا کوشتاری بارزانییەکان لە لایەن بەعسەوە هات, کە رۆڵی راهێنان بینی بۆ کۆمەڵکوژی خەڵکی کوردستان لە ئەنفال و هەڵەبجە و روخاندنی لادێکان و سڕینەوەی شوێنەواری ژیان لە دەرەوەی شارەکان.
لە کۆدا ئەم لایەنانەی ئاماژەمان بە ناوەکانیان دا, ژمارەیەك شەڕی هاوبەشیان کرد شان بە شانی سوپای پاسداران هەمووی ماڵوێرانی بوو بۆ خەڵك, ناسراوترینیان ئۆپەراسیۆنەکانی فەجری 2, کەربەلا 10, فەتحی 5, نصر 4 , نەسری 5, نصر 7, نصر 8, بیت المقدس 2 , بیت

المقدس 4 و فەجری 4, والفجر10, زەفەری 7, …… بوو.
رێكەوتنی پارتی دیموكراتی كوردستان- پدك لەگەڵ ئێران بۆ ئەنجامدانی كاری سەربازی هاوبەش لەناو جوگرافیای عیراقدا لە ئۆپەراسیۆنی فەجری دوو, یەكەمین داهێنان و رێكەوتنی پارتێكی كوردی باشوور بوو لەگەڵ ئێران بۆ شەڕی هاوبەش, داهێنانی بەهانە بەدەستەوەدان بوو بۆ جینۆسایدكردنی گەلەكەمان لەلایەن بەعسی فاشیستەوە.

فەجری دوو كەی؟

فەجری دوو بەپێی عێراق لە 22-07-1983, وە بەپێی ئێرانییەكان لە 20-7-1983 ئەنجامدرا, جیاوازییەكەش لەوەدایەو لە دوا چركەكانی شەوی 20ی مانگەوە هێزەكانی ئێران و پارتی دزەیان كردە پشت هێزەكانی عێراقەوە, لە چركەكانی یەكەمی 22ی مانگ جەنگ دەستی پێكرد.
كاتی ئۆپەراسیۆنەكە پاش شەڕی قەڵەناقاو پشت ئاشان و دەركردنی لایەنەكانی بەرەی جود”پارتی,شیوعی,حسيك,پاسۆك” لە ناوچەكانی كەركوك و گەرمیان و زەرینەی ناوچەكانی سلێمانی و هەولێر, هاوكاری لۆجیستیكی حكومەتی عێراقی هات.
دوای 2 ساڵ لە فەجری دوو, ینك و سۆسیالست و حزب و ئاڵا و بزووتنەوەی ئیسلامیش هاتنە ناو هەمان گەمەوە, بەم تەرزە پەیماننامەیان بە چارەنووسی كوردەوە كرد, كوردیان كردە شەریكی دەڵاڵی كۆماری ئیسلامی ئێران لە جەنگی كۆنەپەرستانەی ئێران -عێراق, دوای قوناغەكانی ئەنفال و كیمیابارانەكان لە 6ی ئەیلولی 1988 دا دەست بەتاڵ و دۆڕاو لێی دەرچوون, ئەوەی بەیان مایەوە مانگانە تەمەنێك و بارەگایەك لە سونێ و قاسمە ڕەش و زێوەو كارتی گەڕان بە شارەكانی ئێران بوو.
ئەوان بەم جەنگە هاوبەشانەیان نزیك 10%ی هاوڵاتیانی كوردستان و 2451 لادێیان بە جینۆسایدكردن و وێرانكردن دا, دەریاچەیەك خوێن و جیهانێك وێرانكارییان دورییەوە لەو شەڕە هاوبەشانە, هاوكات بزاڤی چەكداری كوردیان وەك بزاڤێكی كرێ گرتە بە جیهان ناساند.
بە هێنانی سوپای ئێران لە 29-7-1996 بەسەر كۆیەو هێنانەوەی سوپای عێراق لە 31ی ئاب و 16ی ئۆكتۆبەر و چاوساغی بۆ سوپای توركیا, سەلماندیانەوە هەمان تاكتیك تێكەڵ بە خوێنیان بووەو بۆتە ستراتیژی كاریان و بەردەوامی هەیەو لە داهاتووشدا بەردەوام دەبێت, بەردەوام گەلی كورد لە هەڵدێرو ماڵوێرانییەكەوە بۆ یەكی دی دەبەن.

ئەمەریکا کەدی جیهازەکانیانی لابوو؟

لە کاتەکدا راگەیاندەکانی جیهان غەرقی هەواڵی دەریای خوینی جەنگی ئێران-عێراق ببوون، رێگا گرتن لە پەرەسەندنی پان ئیسلامیزمی کۆماری ئیسلامی شەرق و غەربی یەکخستبوو، کۆمەلکوژی کوردان ببوە جەنگێکی لەبیرکراو، بە بەرچاوی کەشتیە ئاسمانیەکانەوە، کە دەرزی لەسەر زەوی دەبینن و کۆنترۆڵی هەموو جیهازەکانی سەربازی و سیخوڕیان کردبوو، لەو ساتەی کوردستان خاپورو خەڵکەکەشی قەسابی دەکران رۆژانە تەنها لە ئۆپەراسیۆنی ئەنفالدا 924 کەس کۆمەڵکوژ دەکرا، لەناو ئەو دەریای خوێنەدا کەس گوێبیستی نوزەی ئەم قڕکردن و کاولکاریە گشتگیرە نابوو، کۆمەڵکوژی کورد ببووە هەلێکەستی نوێ، بە هەواڵ ئەنجام دەدرا، ئەمجارە کراینە قوربانی سەرانی پدك وینك و سۆسیالست و بزووتنەوەی ئیسلامی و حیزبوالەکان، چونکە گلاندمانیانە جەنگێکی پیسی دۆڕاوەوە، کەچی دوای راپەڕین لە بەی سزادانیان خودی قوربانیانیش لە ریزە دورو درێژەکان وەستان تا دەنگیان پێبدەنەوە، تەسکیەیانیان کردنەوە، کەوتنەوە لێستنەوەی ئەو چەقۆیەی سەریانی لە جەستەیان جیا کردبووەوە.
ئێران و عیراق لە پاڵ وڵاتانی زلهێز لەو وڵاتانە بون کەدی کریبتەی سویسریان بەکار دەهێنا لە پەیوەندیە نهێنیە ناوخۆییەکانیان، کە لە لایەن سیای ئەمەریکیەوە کۆدەکە دەشکێنرا، وەك لەو ئابڕوچونەی سەرەتا 2020 لە کەناڵەکانی راگەیاندنی سویسرا ئاشکرا کرا، بۆیە هەمووان ئاگاداری تەواوی کوردۆسایدی کورد بوون.

دۆڕاین

ئێمە لە هەموو ئەو جەنگانە لە هەموو رویەکەوە دۆڕاوین، بۆیە دەبێت زیاتر بگەڕێین بە دوای ئەو خاڵەدا کە تێیدا بووە هۆی دۆڕانمان، دەبێت گومان بخەینە سەر رابردوو، بە پراتیك و کارەکتەرەکانیەوە، چونکە رابردوو بە تایبەت ساڵانی بزاڤی چەکداری، مێژوییەکە پڕە لە دۆڕان، با ئەو مێژووە بنووسرێنەوە کە دۆڕاوەکان دەینووسنەوە نەك براوەکان، چونکە ئەم تۆمەتبارانە دۆڕانی خۆشیان بە بردنەوە دەزانن و مێژووی براوەمان پێ نیشان دەدەن، خۆیانیش دەکەن بە خاوەندی راپەڕین و کۆڕەو و روخانی سەدام.
سەرانی کورد توانای باشی خۆ کوێر و کەڕ و لاڵکردنیان هەیە، کاتێك نۆرەی دۆران و هەڵەو تاوانەکان خۆیان باس دەکرێت، دەبنە نەتەوەیخواز و دادپەروەر و هەزار و یەك پاساو بۆ شکست و دۆڕانەکانیان دەهێننەوە، ئەوان وەك مەگەلە مەڕ سەیری گەل دەکەن خۆشیان وەك شوان رەفتار دەکەن، هەر کاتێك بیانەوێت بماندەنە دەم

گەلە گورگەوە, دەبێت رازی بین و گورگبونی ئەوانیش ئاشکرا نەکەین.
لە هەر قۆناغێکدا گورگیەکەیان دڕندەترو پڕ لە خیانەتر دەبێت, بە دەستاو دەستکردنی فەرمانڕەوایی لە لایەن نەوەکانیانەوە یەکجاری بەنی بەگەنییان چۆتە کەشکەلانی ئاسمان.
یاداوەری درێینە

ئەمانە لە مێژوو دەترسێن, یاداوەرییەکانیان, پاککراوە لە تاوان و شکستەکانیان, دەیانەوێت لە ڕێگای کرێگرتەکانیانەوە مێژوویەکی دیمان پێ نیشان بدەن, شەڕە هاوبەشەکانی حاجی ئۆمەران و هەڵەبجە و کەرکوك و .... وەك شەڕی سەرکەوتن و رزگاری وێنا بکەن, نەك کرێگرتەیی و قومارکرن بە چارەنووسی گەل.
هێرشی هاوبەشی پارتی وئێران بۆ ناوچەی حاجی ئۆمەران و گردمەند لەساڵی 1983 دا لای کۆماری ئیسلامی ئێران بە فەجری دوو ناسێنراوە, بە یەکەم نموونەی ئەنجامدانی شەڕی هاوبەشی پارتە کوردییەکان لە گەڵ ئێران دژ بە سوپای عێراق دەتە ژماردن, لەڕەوە ئەم تەرزو شێوە هاوکارییە سەربازی سیاسییە, دەبێت بە تەرزو مۆدێلێکی کارو خەباتی بەشێك زۆری لە لایەنە کوردییەکانی دیکەی باشوور و ئیلهامی لێ وەردەگرن " ینك, پارتی, سۆسیالست, حزب اڵلە, بزووتنەوەی ئیسلامی",
پێنج ساڵی پێ ِ لە دۆران و شکست و ماڵوێرانی بەردەوام دەبێت, لە پشت پەرتووکە سورەکان و ئاڵاکانی کوردستانەوە دەست لە گەڵ پاسدار تێکەڵ دەکرا و پرۆژەی شەری هاوبەشیان دادەڕشت, لەڕەوە بوونە ویەی ڕێگای پەیوەندییەکانیان لە گەڵ ئێران, وایان دەنواند بەخت یاریان بووەو ڕەوی بەرەو پیرییانەوە چووە, دەیان بەوە خۆش بوو, ئێران کاری هاوبەشیان لەگەڵ دەکات, چەند دەشکەیەکیان دەداتێ, دیارە ئەم جۆرە چالاکییە هۆکاری کردنەوەی دەرگایەکیش بوو بۆ سەرانیان تا بگەن بە ئیمتیازات و سەفەرکردن, ئەم شەڕە هاوبەشانەی دوو دەرگایان لەدەبوەوە, دەرگای گەل بۆ جهەنەم , بۆ سەرانی خۆشیان کردنەوەی دەرگایەکی بەختەوەری و ئیمتیازات.

پەند وەرنەگرتن لە هەرەسی ساڵی 1975

ئەمانە بە پشت بەستن بە ئێران دەیانەویست ببنە هێزی یەکەم و چوار مشقی لەسەر باڵادەستی لە کوردستان دابنیشن, ینك وپدك خولیای بوون بە یەکەم هێز بوون لە کوردستان, بەردەوام لەمێشکیان خولی دەخوارد, بۆ گەیشتن پێی دەست تێکەڵ کردن لە گەڵ شەیتانەکانی کورد ئاسایی بوو بە لایانەوە, پاش ئەوەی چەکیان لە ئێران وەرگرت ئومێدیان باڵای دەکرد, پەندیان لە هەرەسی ساڵی 1975 وەرنەگرت, ئێران بووە قیبلەنامای کاریان, زیاتر وەك داردەستێکی ئێران خۆیان

دەنواند نەك هەزەکی کوردستانی, رابردویان دوبارە دەکردەوە” لە یاداشتەکانی موکەرەم تالەبانی وا هاتووە: دوا کوبونەوەی نوێنەری بارزانی لەگەل حکومەتی ناوەندی لە بەهاری 1974 کە منیش تێدا بەشدار بووم، سەروکی شاندی بەعس کە سەدام بوو، بەم شێوەیە دەستی بە قسەکانی خۆی کرد، پەیوەستە ئێوە (مەبەستی پارتی بوو) پەیوەندیەکانتان لەگەل ئیران بپچرێنن و سنورەکان بەرامبەر ئیران داخەن. کاك سامی عەبدولرحمانیش کە سەروکی شاندی پارتی بووە بەم شێوەیە وەلامی دایەوە: بارزانی پەیوەندیەکانی خۆی لەگەل ئیران بە پەیوەندیەکانی لەگەل بەغداد ناگەرێتەوە!! سەدامیش بە سەرسورمانەوە وەلامی دایەوە. ئەگەر ئێوە پەیوەندیتان لەگەل ئیران بە پەیوەندی لەگەل بەغدا ناگورنەوە، چ داوایەکتان لە ئێمە هەیە و بەردەوامی گفتوگۆ چ مانایەکی هەیە! ئێوە لە ئەستاوە خۆتان بە بەشێك لە عیراق نازانن، ئێوەش لە دەرەوەی ناوەرەکی یاساکانی ئوتونومیە. کۆبونەوەکە بەبێ ئەنجام کوتایی هات و شەر لە کوردستان دەستی پێکرد.”, ئەوەی پەند لە رابردوو وەرنەگرێت داهاتووشی نییە, بەڵێ ئەستا زیاتر کەوتنە باوەشی ئێران و تورکیاوە, ئەوان زیاتر ئێرانی و تورکیاین لەوەی کوردستانی و عێراقی بن.

ژەهرەکەیان پێ نۆش کردین

بەبێ ئەوەی گوێی پێ بدەن بەوەی دەست راکێشانی ولاتێکی وەك ئێران لەو کاتە بە بەچوونی عێراق و گەلی کوردیشەوە خیانەت کاریە لە گەل بە دوو بەچوونی جیاوە, لای فاشیەکان کە لە جەنگی مان و نەماندا بوون لە گەڵ ئێراندا, کاری سەربازی هاوبەش گەلی بەرەو چارەنووسێکی ڕەش برد, بەم کارەشیان کەوتنە ناو تەڵەی ئێرانەوە چارەنووسیان تێکەڵ بوو, بە پێچەوانەی شەپۆڵی جیهان سەبارەت بە ئێران, گەلیان لە گەڵ خۆیان بەرەو دۆزەخ برد, کاتێك خومەینی پیاڵە ژەهرکەی نۆش کرد, کوردیش لە پێك لێدانی ژەهردا لە گەڵیدا هاوبەش بوو بە سایەی ئەوانەوە, چونکە چارەنووسیان پێکەوە گرێ درابوو, لە یادمان نەچێت, دووبارە کردنەوەی ژەهر نۆشی گەلانیشیان پێ خواردینەوە”... زۆربەی جینۆسایدەکان لەکاتی قەیرانەکاندا رودەدەن وەکو جەنگ. هەڵوەشانەوەی دەوڵەت, شۆرش. و ئەنجامدەرانیشی قوربانیەکان تاوانبار دەکەن لەسەرهەڵدانی ئەو قەیرانانەدا. هەروەها حکومەتی وڵاتانی دیکەش ڕەنگە دەستێوەردەن یاخود بێدەنگ بن لەئاست جینۆساید لەوڵاتیکی تردا وەیا پشتگیری لە ئەنجامدەرانی بکەن بەڕاستوخۆ یان ناڕاستوخۆ بەپێی ئەوەندەی لە توانایاندا هەبێت.”هیڤاڵ هیلان وەرگێڕانی: نەریمان عەلی-ئەم لێکۆڵینەوەیە

پێشکەشکراوە بۆ بەدەستهێنانی دیبلۆم لە خوێندنی یاسادا (لەزانکۆی ئەکلاند نۆڤەمبەر 2000)”.

پێش فەجری دووو ئەزموون لە گەڵ ئێران

پێش ئۆپەراسیۆنی فەجری دوو, پارتی دیموکراتی کوردستان ((عێراق)) زۆر جەنگی هاوبەشی شان بە شانی هێزەکانی کۆماری ئیسلامی ئێران دژ بە پێشمەرگەی کوردستانی خۆرهەڵات (بە تایبەت دیموکرات و کۆمەڵە) ئەنجام دابوو, لەگرتنەوەی زۆر دەڤەر و شار و شارۆچکەی وەك شاری شنۆ کە رۆڵی سەرەکی تێدا گێرابوو, نموونەیەکی سەرکەوتووی لە کاری سەربازی -سیاسی هاوبەشی خستبووە سەر سفرەی بەگەنی کۆماری ئیسلامی ئێران.
لە بەرەی لەناوخۆی رۆژهەڵاتی کوردستان, لە مانگەکانی پێش شەڕی حاجی ئۆمەران, شەڕێ هاوبەشەکان لە ناوچەی شنۆو مەرگەوەڕ ئەنجامدرابوو, ئەم هاوپەیمانییە بەیان پەیماننامەی فاوست بوو (لەو پەیماننامەیە فاوست روحی خۆی بەشەیتان فرۆشت), بەلام فاوستەکانی ئیمە دوایی بوون بەدو و سێ و چوار وپێنج, نەك تەنها ڕوحی خۆیان بەڵکە جەستەی هەموو گەلیان بەشەیتانە ڕیشنە دِرندەکەی ئەوديو سنوور فرۆشت, بەم کارەشیان بوونە دیلی پەیوەندییەکانیان لە گەڵ ئێران, تاکتیکی ماڵویرانکەر سەدان هەزار کەسی کردە قوربانی, یرۆسەکە پێنج دانە ساڵ و مانگێك و پانزە رۆژی خایاند, بەم کارە ناشرینەشیان دەزی رەوای دژ بە ستەمی نەتەوایەتی کوردیان لە جەنگی کەنە پەرستانەی عێراق ئێران خنکاندو شەڵاڵەی خوێنیان کرد, ڕەوایەتی گیانی بزووتنەوەی دژ بە ستەمی نەتەوەییان تیایدا کوشت و ناشرینیان کرد, ئەگەر کۆمەکەیەك پێشتر جوانیان تێدا هەشتبەتەوە, بە پەیوەندییە گوماناویەکانیان و پێش پاسدار کەوتنیان هەموو سیمایەکی ئامانجداریان تێدا کوشت.
ئەم جەنگە هاوبەشانە دەستپەکی خۆکوژی بە کۆمەڵەی (خۆڵەك دواتر گەلەك) ی لەکەوتەوە, هەرچەندە پارتی بە خۆی هاشا لەوە دەکات, لەو شەڕە ((حاجی ئۆمەران)) بەشدار بوو بەت و پێش بە سوپای پاسداران کەوتبەت و چاوساغی بەیان کردبەت بە درێژی دەینە سەری, بەڵام بە خۆی تاوانەکە بەو بەهانەیەو بەو ناوەوە ئەنجامدراو لەژێر ئەو کارە خۆی شاردەوە, بەعس تاوانبارە, چونکە هیچ بەهانەیەك بۆ ئەنجامدانی تاوان قەبوڵ نییە, لە ڕەتکردنەوەکانی پارتیش لاوازە, لە بەرامبەردا زۆر ئەزموون وەرنەگرتن لە تاوانی جینۆسایدی بارزانییەکان سەرچاوە ئاماژە دەدەن بەوەی ئەو کارە سەربازییە هاوبەشە بەرفراوانە ئەنجامدراوە, تاڵی لەوەدایە هەمان

پارتی سیاسی دوای 3 سا□ ل□و کار□سات□ی هاشا ل□ □□□ی خ□ی د□کات تیایدا, د□ت ه□مان تاکتیك جار□کی تر ه□□د□بژ□ر□ت□و□ و پیاد□ی د□کات□و□, جار□کی دیک□ ب□ ئاشکرا ب□ ش□و□ی ب□رفاوانتر و ب□رب□اوتر و ئاشکراتر و ب□ ب□رچاوی خ□□کی کوردستان□و□ دووبار□ی د□کات□و□” پارتی ل□ ف□تحی س□ ل□ ه□رش ب□ س□ر گ□راجی ن□وتی زاخ□ و ف□تحی ه□شت ل□ ناوچ□ی ئ□تروش ب□ ت□نها دوبار□ی کرد□و□, ل□ ه□□□بج□ش هاوب□شیکرد ل□ ئ□پ□راسی□ن□کانی ف□جری 10 و ز□ف□ری 7″, ئ□گ□ر پ□شتر ئ□پ□راسی□ن□ هاوب□ش□کان و□ك ف□جری دوو ل□ س□رسنوور□کان بوو, ئ□ستا ل□ ناو شار□کان و خ□□کی کوردستان□, پاسدار ب□ ئاشکرا ل□ گوند□کان د□سو□ان□و□, ئ□زموون ل□ ف□جری دوو و□رناگر□ت, ف□جری 10 دوبار□ د□کات□و□؟؟, ه□رچ□ند□ ل□ دوا سات□کانی نزیك ل□ ه□رش□ک□” ه□□□بج□” نا□□زای□تی ل□ ن□و س□رکردای□تی پارتیدا ب□رز بو□و□, ل□ ترسی دوبار□ بون□و□ی روداو□ک□ی حاجی ه□م□ران و کار□ساتی بارزانیی□کان, و□ل□ ه□ر کراو بوون□ برا بچوك ل□ ش□راک□ت□ک□”ک□م□□کوژی کورد ل□ ج□نگی ئ□ران - ع□راقدا, عادیل سدیق ع□لی, ل260-261 . ”.
د□بینین ئ□زموون ل□ د□ندان□ترین پ□رچ□کرداری تا ئ□و د□می □ژ□م و□رناگرتر□ت ب□رامب□ر ب□ گ□ل□ک□ی ت□نان□ت ک□س□ نزیک□کانی س□رک□کانی قوربانی بوون, ل□ داهاتوو د□ت زنجیر□ی□ك چالاکی س□ربازی هاوب□ش, ل□گ□□ ه□ز□کانی ئ□رانی دژ ب□ سوپای ع□راق ب□ ئاشکرا و ل□ قولایی و□اتدا ل□ زاخ□و□ ب□ ه□□□بج□ ئ□نجام د□دات□و□, ب□ در□ژایی 459 کم, ب□م کار□شیان بوون□ پ□لیسی ئیران ل□ کوردستان, و□ل□ م□خف□ر□ک□یان ل□ ئ□ران بوو, ل□و دیو□و□ ن□خش□یان ب□ داد□□□ژرا, ل□م دیو کوردیان د□کرد□ سوت□م□نی ن□خش□کانیان, ب□م ش□و□ی□ ب□شداربووانی ش□□□ هاوب□ش□کان ه□موویان ب□شدارن ل□ م□ژووی□کی هاوب□ش ل□ ه□تیوی ب□ باوك تا ئ□ستا دانی پ□دا نان□ن.

ب□چی حاجی ئ□م□ران ه□□بژ□ردرا ؟

ئ□پ□راسی□نی حاجی ئ□م□ران ب□ ه□ری□ک□ ل□ پارتی دیموکراتی کوردستان و ک□ماری ئیسلامی ئ□ران گرنگی تایب□تی خ□ی ه□بوو, ب□ ئ□رانیی□کان ل□ پا□ س□رک□وتن□ س□ربازیی□ک□ ب□س□ر ع□راقدا, هاوکات د□رواز□ی□کیش بوو ب□ ئ□و□ی کوردستان بکات□ ب□ش□ك ل□ ج□نگ□ک□ و ب□ر□ی ج□نگ□ک□ ب□رفراوان بکات□و□ ک□ خاو□ند ه□ز□کی ز□ری مر□یی بوو, ب□رفراوانکردن□و□ی ب□ر□ی ج□نگ ل□ ب□رژ□و□ندی بوو, هاوکات د□یانویست ل□ ر□گ□ی ئ□م ئ□پ□راسی□ن□و□ ب□س□ر ن□یار□کانیدا ل□ ه□ز□ کوردیی□ ر□ژه□□اتیی□کان س□رک□و□ت, ک□ بار□گاکانیان ل□و

ناوچانە بوو, ناوچەیەکی بەرزایی ستراتیژی دەیتوانی لەوێوە جوڵەی هێزەکانی دیموکرات و کۆمەڵە لە ناوچەکانی پیرنشار و شنۆو …. کۆنترۆڵ بکات و بارەگاکانی پشت بەرەیان پێ چۆڵ بکات و سنووری چالاکیەکانیان بەرتەسك بکاتەوە,کەواتە بە ئێران سەرکەوتنەکە دوولایەنە بوو هەم بەسەر عێراق و هەم بەسەر کورددا. هاوزەمان ئێران پێویستی بەسەرکەوتنەکی لەم چەشنە هەبوو, کە 104 رۆژ لەوە پێش لە 10ی ئەپرێلی 2003, لە فەجری یەکدا لەناوچەی دیزفول تووشی تێکشکانێکی کەمەر شکێن ببووەوە لە هەمبەر هێزەکانی عێراق, زیانە مرۆییەکانی سێ هێندەی زیانەکانی سوپای عێراق بوو, چوو بە سەرکەوتن تا بەسرا لە بەغدا داببڕێت, کەچی نە یا اللە ی دەستپێکی شەڕەکە و نە تەم و تومانی ئەو بهارەی زەلکاوەکانی عەمارە فریای نەکەوت, فڕۆکە مەرگ هێنەرەکانی عێراق درەوی سوپاکەیان کرد لەو بیابان و زەنکاوە پان و بەرینە, فەجری یەك بووە یەکێك لە گەورەترین شکستەکانی سوپای ئێران لەماوەی 8 ساڵەی شەڕی عێراق ئێراندا.
ئامانجی فەجری 2 بە ئێرانیەکان وەك خۆیان ئاماژەی پێ دەدەن لەم خاڵانەدا خۆی دەبینێتەوە: " لەدانی دژ بە شۆرش" حدکا", 2- بەهیز کردنی کوردە موسڵمانەکانی عێراق وەك خۆیان دەڵێن, مەبەستی هاوکارانی لە هێزە کوردییەکان لەو کاتدا کە پارتی دیموکراتی کوردستانە, 3-زەمینە خۆشکردن بۆ ئەنجامدانی شەر لەناو خاکی عێراق, 4- پاراستنی شاری پیرانشار لە هەر جۆرە پەلامارێك, 5- خۆشکردنی زەمینە بۆ لەدانی چاڵە نەوتیەکانی کەرکووك " مروری بر عملیات والفجر ٢
https://www.magiran.com/article/1156413 , لە هەمووشی گرنگتر بە ئەو چرکە ساتە ساڕێژکردنەوەی برینی شکستی فەجری یەك بوو, لە پێناو بەرز کردنەوەی ورەی سوپا شکست خواردووەکەی.

ئێران چی دەڵێت لەسەر بەشدار بووانی فەجری دوو؟

پەلامارە دوو هەفتەییەکەی فەجری دوو پێویستی کۆماری ئیسلامی بوو, بۆ کۆتایی هاتنی هاتووچۆی پێشمەرگەکانی کۆمەڵەو دیموکرات بۆ ناوەوەی رۆژهەلاتی کوردستان و تۆڵەکردنەوەی شکستی فەجری یەك و شکستی پەلامارەکانی باشووری عێراق و بەرینکردنەوەی بەرەی جەنگ.
بە ئاگاداربوون بزانین چی لەسەر ئەم ئۆپەراسیۆنە نووسراوەو چەن بووەو زەرەرو زیانەکانیان چەند بووە, وە رۆڵی پارتی و قەبارەی هێزەکەی چەند بووە لە ئۆپەراسیۆنەکە, ئەوەی لە حاجی ئۆمەران ئێران کردویەتی لە داگیرکردن و گۆڕینی ناوی شوێنەکان دواتر لە

هەڵبجەش دووبارەی کردەتەوە:
پێشتر شەڕ و پێکدادان لەنێوان هێزەکانی عێراق و ئێران لە بەرەی باشوور بەرەو چەقبەستوویی ڕۆیی, ئێران نەیتوانی هیچ دەستکەوتێکی سەربازی بە دەست بهێنێت. هێزەکانی ئێران چەندین جار هێرشی شەپۆلی مرۆییيان لە زەلکاوەکان و بیابانەکانی باشوور ئەنجامدا، وەلێ هێزەکانی عێراق شکستیان بە هەموو شەپۆڵە مرۆییەکانی ئێران هێنا, کە ئێران لەو سەرو بەندە ژمارەی دانیشتووانی سێ جار ژمارەی دانیشتووانی عێراق زیاتریش بوو, بەلام پارتی دەرگا یەکی گرنگی سەربازی بۆ ئێران بەڵام ماڵوێرانکەر بۆ خەڵکی کوردستان کردەوە , دەرفەتی گواستنەوەی جەنگی بۆ کوردستان خۆش کرد و زەمینەی ساز کرد, ئێران بە شەپۆڵی مرۆیی و تەقاندنەوەی کێڵگە بەرینەکانی مین سنوورەکان ببڕێت و بێتە ناو عێراقەوە.
ئامانجی سەرەکی ئەم ئەرکە دەستپێکی میحوەری حاج عومران بوو کە لەسەر سنوور هەڵکەوتووە و بە زەوییەکی شاخاوی دەورە دراوە.
پێشمەرگەکانی پارتی دێموکراتی کوردستانی عێراق بە لە بەرچاوگرتنی شارەزاییان لە ناوچەکەو پەیوەندییان لەگەڵ خەڵکەکەی سەرمایەیەکی گەورەیان بۆ ئێرانییە هێرش بەرەکان دروست کردو توانیان بیان بەنە پشت بەرەی عێراقییەکانەوە.
لە میانی ئۆپەراسیۆنەکە ئێران 284 کوژراوو 487 بریندار و 134 بێسەرو شوێنی هەبوو, وێڕای زیانی مادی. بەڵام عێراق زیانەکانی زیاتر بوو “4000 کوژراو یان بریندار , 164 دیل, هاوکات 5 فڕۆکەی جەنگی و 8 کۆپتەری بەردرانەوە, 40 تانك 45 ئۆتۆمبیلی سەربازی تێك شکێنراون , وە 20 تانك و 12 تۆپ و 50 ئۆتۆمبیلی سەربازی و دەیان پارچە چەکی دی دەستکەوتی هێزەکانی کۆماری ئیسلامی بوونە.
https://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Dawn_2#cite_note-2
زۆربەی سەرچاوەکان ئاماژە بەوە دەدەن کە فەجری دوو هێزی چەکداری کۆماری ئیسلامی ئێران و پارتی دیموکراتی کوردستان بە هاوبەشی ئەنجامیان داوە لە ڕێکەوتی 1973-7-20 تا 1983-8-4, تیایدا 390 کیلۆمەتر چوارگۆشە لە خاکی عێراق داگیر کرا, لەم ئۆپەراسیۆنەکە 1000 پێشمەرگەی پارتی بەشداری کردووە:
https://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Dawn_2

“هێزەکانی ئێران لە ڕێگای چاوساغەکانیەوە دزەی کردە ناو عێراقەوە بە قوڵایی 16 کیلۆمەتر و دەستی بەسەر زۆر چیا و سەربازگەو 43 گونددا گرت, لەناویاندا بارەگای سەرکردایەتی حدکا, بە پێی بۆچون ئێرانییەکان ناوچەکە لە روی ستراتیجیەوە گرنگی نەبوو, بەڵام ئۆپۆزسیۆنی کوردی ڕۆژهەڵاتی لاواز کرد, هاوکات لەو ناوچەیە

حکومەتی عێراقی لە دەربەدەری دامەزراند, بەدوای ئەم شەڕە دوو روداو رویاندا, ڕێکەوتنی عێراق لە گەڵ تورکیاو واژۆکردنی پەیمانی ئەمنی هاوبەش, ڕێکەوتنی ی ن ك لە گەڵ بەغدا- http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Siasia2/IranIraqAr/sec14.doc_cvt.htm”.

“لە 29ی تیرماهی 1362 “1983-7-20” لە میحوەری پیرانشار- حاجی ئۆمەران لە لایەن هێزە چەکدارەکانی ئێران و هێزەکانی کوردی عێراقەوە هێرش ئەنجامدرا, بە دروشمی یا ئەڵا , یا ئەڵا, یا ئەڵا و بەناوی فەجری 2, لە ژێر سەرکردایەتییەکی هاوبەشدا, لە ئەنجامی شەڕەکە سەربازگەی تەمەر چین و سەربازگەی حاجی ئۆمەران, گومرگی سنور, وە چەندین چیای بەرزی وەك کەدە 3000 مەتری و گردەمەند2519 مەتری و ئازادی 3700 مەتری و چەندین شارە دێی وەك رایات و ئازادی و زینیوە و , مەمی خەلان و .... دەستیان بەسەردا گیرا . لە ئۆپەراسیۆنەکە 24 گوردانی هاوبەش پاسدارو سوپا لە بەرەی ئێرانەوە بەشداریان کرد, کە 17یان لە هەرێمی فارسەوە هاتبوون- https://what.sapp.ir/emtedad_fars/1532093192345b36c2bcDOEc-%D8%AE%D8%A7%D9%86%D9%87-%D8%B4%D8%B1%DB%8C%D8%AD-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%DB%8C-%D9%86%D9%85%DB%8C-%D9%86%DA%AF%D8%A7%D9%87″.

“فەجری 2 ناوی ئەو شەڕە هاوبەشەیە, کە هێزەکانی ئێران بە هاوکاری کوردەکانی عێراق” لەوکاتە هەر پدك بوو”ئەنجامیاندا, تیایدا توانرا بەرزاییەکانی 2519, 2120, 1970,2062 و 80 رەبایە, 200 کیلۆمەتر چوار گۆشەو 60 تانك و 150 زرێپۆش بگرترێت و هاوکات بووە هەی 4000 کوژراوو بریندراری عێراقی, 510 دیل و خستنە خوارەوەی 9 فرۆکەو زیانێکی زۆری مادی دی بە سوپای عێراقی گەیشت,.

هێرشی دوو هەفتەیی ئێران و پارتی دیموکرات بەسەر ناوچەی حاجی ئۆمەران لە 20ی تەموز و گرتنی هەردوو چیای کەدە و گردە مەندیل و ئازادی و کەمەڕەڕك چیای بەرزی دیکە، هەروەها ناوچەکانی شیوەڕەش، ماوەتان، حاجی ئۆمەران، خەلان، زینوە، ئالانە، ئازادی، بابکراوە، رایات، رەشەمە، گوندە ژێر و گەلە ژێرو بەشەوەی گشتی ئێران 43 گوند و شارە گوندی داگیرکرد. لە هێرشی هاوبەشی سوپای ئێرانی و کوردەکان, 390 کیلۆمەتر دووجار لەخاکی عێراق ئازاد کراوە https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%B9%D9%85%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%AA_%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%AC%D8%B1_%DB%B2″.

فەجری دوو نەك نەبووە دابینکردنی ناوچەی نفوز بە پارتی, بەڵچکە قازانج سەری مایەی خوارد, بووە کاولکردنی ناوچەکە, تەنها ئێران

گ□□ی خ□ی کرد.
پاش شکستی ئ□ران ل□ ف□جری ی□ك, بانگ□ش□ی ئ□و□ کرا ک□ توانای ه□رشی ن□ماو□, ب□ی□ ئ□ران پ□ویستی ب□ س□رک□وتن□ك ه□بوو, ب□م ئ□پ□راسی□ن□ ب□ د□ستی ه□نا. ل□م ئ□پ□راسی□ن□ ه□ز□کی بچووك ب□كار ه□نرا, زیانی ک□م کرا و مس□گ□رکردنی س□رک□وتنی ئ□پ□راسی□ن□ک□ کرا.
ل□ حاج ع□مران ل□ س□ر□تای ش□□□و□ هیچ جموج□□□□ك ل□لای□ن ئ□ران□و□ ل□م ق□□□و□ ن□کرابوو, ب□م ئ□پ□راسی□ن□ ناوچ□ک□ ه□نرای□ ناو ج□نگ□و□. پ□ش ه□رش□ک□ ب□ 24 کاتژم□ر زووتر, دز□ کرای□ پشت س□نگ□ر□کانی ع□راق, ئ□م کار□ ع□راقیی□کانی تو□□ کردو ئ□م□ی خست□ ئ□ست□ی پارتی.
دوای گرتنی ناوچ□ک□, ئ□رانیی□کان س□ربازگ□ی حاجی ئ□م□رانیان ناونا حمز□ سید الشهدا و ب□رزایی□کانی حاجی ئ□م□رانیشیان گ□□ی ب□ “ش□هید س□در”.
ل□و کات□ ل□تیف نس□یف جاسم، و□زیری ئ□وکاتی راگ□یاندنی ع□راقی رایگ□یاند ک□ زلهـ□ز□کی جیهانی و ه□رو□ها حیزبی شیوعی ع□راقی” دروشمی راو□ستانی د□ست ب□ج□ی ج□نگی ئ□ران و ع□راق بوو ل□و کات□دا, یان ب□شداری حشع ی ل□ ق□ندیلی دووی ب□ ب□شداری ل□ ف□جری دوو زانیوو□, یاخود ل□ خ□ی□و□ ئ□م ل□دوان□ی داو□, حشع هیچ ش□□□کی هاوب□شی ل□ ت□ك ئ□رانیی□کان ن□کردوو□” ل□ ئ□پ□راسی□نی ف□جر 2 یارم□تی ه□ز□کانی ئ□رانیان داو□. □استو□خ□ دوای س□رک□وتنی ئ□ران ل□ ئ□پ□راسی□ن□ک□، □ادی□ی ل□ن□د□ن رایگ□یاند ک□ ک□م□□گ□ی ن□ود□و□□تی ئ□رک□کی ل□س□ر□ ب□ ب□کاره□نانی ه□ز, ئ□ران ناچار بک□ن ک□تایی ب□ ج□نگ□ک□ به□ن□ت. ه□رو□ها □ادی□ی □یاز ل□ س□رچاو□ □□ژنام□وانیی□کانی ل□ پاریس□و□ رایگ□یاند تاران ب□رد□وام□ ل□ ک□ینی چ□ك ل□ ت□لـئ□بیب ب□ در□ژ□دان ب□ ج□نگ.
https://www.hamshahrionline.ir/news/1430/%D8%A2%D8%B4%D9%86%D8%A7%DB%8C%DB%8C-%D8%A8%D8%A7-%D8%B9%D9%85%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%AA-%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%AC%D8%B1-%DB%B2
ب□م ش□و□ی□ بینیمان ف□جری دوو کاردان□و□ی جیهانی بوو, ب□م□ش پارتی ب□ د□ستی خ□ی ب□نزینی کرد ب□س□ر خ□ی و گ□لدا.
ئ□پ□راسی□ن□ک□ کاتژم□ر 12ی ش□و ب□ دروشمی “یا الله یا الله یا الله” د□ستی پ□کرد, ل□م ئ□پ□راسی□ن□دا ١٦ ک□تیب□ی سوپای پاسداران و ش□ش ک□تیب□ی پیاد□ و ی□ك ک□تیب□ی میکانیکی سوپا ب□شداریان کرد. ل□ میانی ئ□پ□راسی□ن□ک□ حوج□تول ئیسلام مست□فا □ادانی پوورو ز□بیحو□□ا ئ□سیزاد□ ف□رماند□ی لیوای ١٨ی غ□دیر کوژران:

https://www.imna.ir/news/589467/%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%AC%D8%B1-%DB%B2-%D8%B6%D8%B1%D8%A8%D9%87-%D9%85%D9%87%D9%84%DA%A9-%D8%A8%D9%87-%DA%AF%D8%B1%D9%88%D9%87%DA%A9-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%B6%D8%AF%D8%A7%D9%86%D9%82%D9%84%D8%A7%D8%A8

ب□ش□ك ل□ ه□ز□كانى ئ□ران ٢٤ كاتژم□ر پ□ش د□ستپ□كردنى ئ□پ□راسي□ن□ك□ جو□□يان كرد□ پشت ه□ز□كانى ع□راق□و□. ل□ ج□نگ□ك□ ه□ز□كانى ئ□ران پ□ك هاتبوون بوون ل□ 24 ك□تيب□ى پياد□ و ميكانيكى, و□ ه□ز□كانى ع□راق بريتى بوون ل□ ٣٦ ك□تيب□ى پياد□ و ك□ماند□. ژمار□ى كوژراو□كانى ع□راق ل□ ئ□پ□راسي□ن□ك□ ٤١٦٤ ك□س بوو:
http://www.aviny.com/Occasion/enghelab_jang/defaemoghaddas/93/amaliat/zamini/valfajr-2/valfajr.aspx?%D8%B9%D9%85%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%AA-%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%AC%D8%B1-2
http://www.aviny.com/Occasion/enghelab_jang/defaemoghaddas/93/amaliat/zamini/valfajr-2/valfajr.aspx?%D8%B9%D9%85%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%AA-%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%AC%D8%B1-2

ل□ ت□□□ى ئ□م ه□رش□ هاوب□ش□, س□ربارى ئ□و□ى 5 ر□ژ مابوو ئ□پ□راسي□ن□ك□ ك□تايى ب□ت, ب□ع□س ك□وت□ ب□س□روش□نكرردنى بارزانيي□كانى قوشت□پ□, هاوكات د□رگاى جه□ن□مى ب□كاره□نانى چ□كى كيمياويشى ب□ ي□ك□مجار ل□ كوردستان كرد□و□"ب□ گازى خ□رد□ل 100 ك□س ل□ سوپاى ئ□ران و كورد□ هاوپ□يمان□كانى پ□و□ بوون, ب□ ه□ى ب□ ئ□زمووني□و□ گازى كيمياوى سوپاى ع□راقيشى ل□ م□رگ ب□ب□رى ن□كرد
_
https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A8%D8%B1%D9%86%D8%A7%D9%85%D8%AC_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D9%82_%D9%84%D9%84%D8%A3%D8%B3%D9%84%D8%AD%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%8A%D9%85%D8%A7%D9%88%D9%8A%D8%A9 “.

ئ□نجامى ئ□پ□راسي□نى ف□جرى دوو

ئ□پ□راسي□ن□ك□ ب□ ئ□راني□كان ل□ 20ى ي□لى 1983 و ب□ ع□راقي□كان ل□ 22ى ي□لى 1983 د□ستى پ□كردوو□, پارتى چاوساغى ب□ ه□ز□كانى ئ□ران كردوو□و د□ستى سوپاى ئ□رانى راك□شاو□ت□ پشت س□نگ□ر□كانى ع□راق□و□ ب□ قولايى 16 كيل□م□تر, ب□ه□ى ج□نگ□ك□و□ 43 شار□چك□و گوند و□ران بوو□و كراون□ت□ گ□□□پانى ج□نگ, 200 ب□ 390 كيل□م□تر چوارگ□ش□ خاك ل□ لاي□ن ئ□ران□و□ داگيركراو□.

کۆماری ئیسلامی لە یەکەم چرکەی هاتنە ناوەوەی دەستی کردووە بە گۆڕینی ناوی شوێنەکان کە بەعس ئەوەی نەکرد لە رابردوو. ئامانجێکی جەنگەکە لێدانی کۆمەڵەو دیموکرات بوو لە ناوچەکە کە لەو کات و ساتە دوژمنی هاوبەشی ئێران و پارتی بوون, بارەگاکانیان هێنابووە ئەم دیو سنوور و لەوپەڕی چالاکی سەربازی خۆیاندا بوون.

لە جەرگەی ئۆپەراسیۆنەکە بەعسی فاشی کەوتە شوێنبزر کردنی هاوولاتییە سقیلە بارزانییەکانی قوشتەپە و بەحرکەو .... پارتی دیموکراتی کوردستان بە هێزێکی هەزار کەسییەوە بەشداری ئۆپەراسیۆنەکەی کردووە.

دوای فەجری دوو, ئێرانییەکان دوو ئۆپەراسیۆنی دیکەیان لە هەمان ناوچە ئەنجام دایەوە, کەربەلای 2 لە دوی سێپتەمبەری 1986, وە کەربەلای 7 لە رێکەوتی 4ی ئازاری 1987, لە لەبەر ئەوەی هێزی کوردی نەگلابوونە ئۆپەراسیۆنەکەوە بۆیە بەعس کاردانەوەی نەبوو بەرامبەر بە خەڵك.

بە زانیاریش هیچ ئۆپەراسیۆنێك هاوبەش یان تەنهای ئێرانییەکان لە کوردستان, ناوی کوردی یان ناوی جێگاو شارێکی کوردستانی هەڵنەگرتووە.

لە کۆتادا بۆمان دەردەکەوێت پارتە بەشداربووەکانی ئۆپەراسیۆنە هاوبەشەکان لەگەڵ ئێران لای چەوتی مێژوویان گرتووە لەو کاتە, بۆیە پێویستە دان بە هەڵەکانی خۆیان بنێن و زانیاری تەواو بدەنە خەڵکی و داوای لێبوردن لە خەڵك بکەن و لە سامانی سەرکردەو پارتەکانیان قەرەبووی هاولاتیانی ئەو ناوچانە بکەنەوە.

ماویەتی…